

JÁVORSZKY BÉLA

Beüzetés a Paradicsomba

Oláh Jánossal meglehetősen későn hozott össze a sors, amikor találkoztunk, elmúltam ötvenöt éves. Ilyenkor barátságok már nemigen szövődnek, a magamfajta zárkózott ember ebben a korban leginkább visszahúzódik az otthon csendjébe, a könyvei közé, a számítógépe meghitt fénykörébe, és csendesen eltűnődik, miért is maradt ki az irodalmi élet, a szerkesztőségek valaha oly csábítónak tűnő világából. Jánossal is a véletlen, pontosabban Rosonczy Ildikó hozott össze 1995 nyarán. Tudtam róla, hogy költő, tudtam, hogy a Magyar Napló főszerkesztője, és hogy már jó ideje szélmalomharcot folytat a lap fennmaradásáért. Ildikó bevallott szándéka az volt, hogy az Antall-kormány szélnek eresztett műfordító diplomatait a folyóirat köré gyűjtve, kapcsolatrendszerük segítségével hozzájáruljon a Napló akut költségvetési hiányának befoltozásához. Mint mondta, János Európai Figyelő néven új rovatot nyitna a lapban, és ebben a magyar szerzőkkel egyidőben bemutatnánk a kortárs európai irodalmak legjobbjait.

A feladat félelmetesnek tűnt. Soha nem voltam szerkesztő, szerkesztőséget korábban csak kívülről, a szerző szemszögéből láttam. Mégis elfogadtam a meghívást, és már első beszélgetésünk meggyőzött arról, hogy amit Oláh János kínál, az nem munka, hanem valóságos „beüzetés a Paradicsomba”, abba világba, ahová tudatosan vagy önkéntelenül, de titkon mindig is vágytam. Létrehoztuk a rovatot, amely időről időre európairól világirodalmivá szélesedett, és az alatt a szűk tíz esztendő alatt, amit a Naplónál töltöttem, nagyon kevés kivétellel föltérképeztük Európa és Észak-Amerika irodalmait. És közeli barátságba kerültünk, amely váltakozó intenzitással tartott egészen most bekövetkezett haláláig.

Most, a tragikus vég után, okkal teszem föl magamnak a kérdést: Milyen is volt Oláh János? Ha hirtelen kellene jellemeznem, azt mondanám: szelíd volt és konok. Szelíd, mert kerülte a konfliktusokat, még ha erről némelyek másképp vélekednek is, kettőnk kapcsolatában soha nem hangzott el egyetlen bántó vagy goromba szó, a ritka nézeteltéréseket mindig el tudtuk baráti alapon simítani. És konok volt, a szó pozitív értelmében, konokul küzdött az igazáért, a lapért, azért az eszmevilágért, amelyet képviselt, és azokért

az értékekért, amelyekből nem volt hajlandó egy jotányit sem engedni. A nagy egzisztenciális és politikai nyomás ellenére sem kötött kompromisszumokat, hanem vállalta paraszt-polgár őseinek világnézetét, és kérlelhetetlenül képviselte azt a határok fölötti haza javát szolgáló szellemi honvédelmet, amelyet meggyőződése szerint a sors számára feladatul szabott. Kevés irodalmi műhely szolgálta olyan híven és akkorra meggyőződéssel a határon túli magyar irodalom és a közép-európai együttgondolkodás ügyét, mint az általa szerkesztett Napló. Tanúsítja ezt a számos közös kiadvány, irodalmi est és költőtalálkozó, amelyek révén a lengyel, szlovák és román irodalom képviselőit próbálta beemelni a magyar irodalom vérkeringésébe. És kevés orgánus nyitott akkora teret az európai kisnépek irodalmának, mint Oláh János folyóirata.

János barátsága azután is elkísért, hogy a számomra lassan terhessé váló szerkesztői stallumot visszaadtam. Nemcsak teret biztosított későbbi finn, svéd és észt fordításaimnak, hanem megtisztelt társaságával is. Hosszú estéket töltöttünk együtt vele és feleségével, Mezey Katival Máriaremetén és a Gugger-hegyen, Helsinkiben és az észtországi Altja kocsmaasztalánál, Turkuban és Tallinnban. Mindig nyitott volt mindenre, és akkora kíváncsiság fűtötte, mint egy gyereket, aki titkon szeretné meglesni a jövő titkait. Ez a kíváncsiság és kalandvágy hajtotta egyre újabb területek meghódítására – velem ellentétben konokul hitt egy lakályos szerkesztőség megteremtésében, saját könyvesbolt létrehozásában, saját tévéadásban, és ezeket az utolsó kivételével az anyagi ínség ellenére is sikerült megvalósítania.

Oláh Jánost mindemellett nagyfokú szerénység jellemezte. Soha nem dicsekedett sikereivel, akár saját irodalmi munkásságáról, akár a lap térhódításairól esett szó. Soha nem hallottam a saját verseiről beszélni (pedig kiváló költő volt), sem regényeiről és elbeszéléseiről (pedig prózaíróként is a legjobbak közé tartozott), és a hosszú hallgatás falát megtörve ezeket csak az elmúlt években jelentette meg újra és tette elérhetővé a széles olvasóközönség számára. Nem panaszkodott, hogy mellőzik, nem emlegette föl keserűséggel azokat az éveket, amikor csak a Remetei Kéziratokban, gyakorlatilag magánkiadásban publikálhatott. Csöndesen és konokul vívta harcát a nemzeti kultúrát eltipró hatalom, később pedig a posztmodern kánon pápai ellen.

Jánost végtelenül türelmes embernek ismertem. Hihetetlen önmérséklettel olvasta, sőt, javíttatta, ha